

ลมหายใจใกล้ใจ
Breath In Mind

สุรศักดิ์ สอนเสนา¹
Surasak Sornsena

¹อาจารย์ประจำ สายวิชาทัศนศิลป์
แขนงวิชาเครื่องเคลือบดินเผา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้ามีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนภาคอีสานในจังหวัดมหาสารคาม ที่มีความผูกพันกับพื้นที่ทุ่งนา ภายใต้สถานการณ์ของความแห้งแล้งของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน จึงเกิดการละทิ้งและนำไปสู่การเดินทางสู่เมืองใหญ่เพื่อการดำรงชีพในอาชีพอื่น เหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้สึกหดหู่ ห่างเหินและสิ้นหวัง จึงนำมาซึ่งแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ในครั้งนี้ โดยใช้สัญลักษณ์และการสื่อสารผ่านรูปทรงของพืชไม้ดอกที่ปรากฏในพื้นที่เกษตรกรรมมีลำดับขั้นตอนของการศึกษาอย่างมีแบบแผนคือ การศึกษาภูมิศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างพืช การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เรื่องเล่าหรือตำนานที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ความหมายที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ แล้วนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ไม้ใช้น้ำมันจำนวน 4 ชิ้น เพื่อเป็นการตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ถิ่นของตน และข้อมูลของการศึกษาค้นคว้าทั้งหมดนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์อีกต่อไป

คำสำคัญ : ภาพพิมพ์, พืชไม้ดอก

Abstract

Study There is content about the way of life of people in Isan, Mahasarakham province. There is a connection with the area of the field. Under the circumstances of the drought of the current environment. This led to the abandonment and led to a trip to the big city to make a living in another career. These cause feelings of depression. Distant and hopeless The inspiration for this creation. This symbolizes and communicates through the shapes of flowering plants that appear in agricultural areas.

There is a hierarchy of formal education namely the study of the geography of the plant sample, the link with the way of life,

Related Stories or Myths and meaningful analysis used in the creation of 4 pieces of woodcut in recognition of their local importance. And all of this research will be useful for creativity.

Keyword : Printmaking, Flower

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถึงตัวอย่างรูปทรงของพืชไม้ดอกทางธรรมชาติในทุ่งนาจังหวัดมหาสารคามสู่รูปแบบของงานสร้างสรรค์
2. สร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์แม่พิมพ์ไม้เขื่อน้ำมัน จำนวน 4 ชิ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาถึงตัวอย่างรูปทรงของพืชไม้ดอกทางธรรมชาติในทุ่งนาจังหวัดมหาสารคามสู่รูปแบบของงานสร้างสรรค์ เช่น หญ้าดอกขาว รัก บึงสาบ แร้งสาบกา กะแยง ฯลฯ

ขอบเขตด้านรูปแบบและการสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์แม่พิมพ์ไม้เขื่อน้ำมันด้วยเรื่องราวเนื้อหาของความเรียบง่าย ความสุข และความหวังผ่านรูปทรงของพืชพรรณไม้ดอกในทุ่งนา ภายใต้บรรยากาศที่สงบ อ่อนนุ่ม จำนวน 4 ชิ้น

ทฤษฎี สมมติฐาน และ / หรือกรอบแนวความคิดของการวิจัย

ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับตัวอย่างพืชไม้ดอกที่พบในจังหวัดมหาสารคาม จากข้อมูลพื้นที่ที่พบทางภูมิศาสตร์ การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เรื่องเล่าหรือตำนาน และความหมายที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ไม้เขื่อน้ำมัน แล้วข้อมูลทั้งหมดนี้จะเป็นองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ในการสร้างสรรค์ต่อไป

กระบวนการสร้างสรรค์

การศึกษาค้นคว้าที่นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพรรณไม้ดอกในท้องถิ่นเป็นสัญลักษณ์ในผลงานสร้างสรรค์ซึ่งมีการค้นคว้า เก็บข้อมูลตัวอย่างของพืชไม้ดอกจากหนังสือแหล่งข้อมูลอินเทอร์เน็ตที่มีข้อมูลเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการจำแนกชนิด ลักษณะของพื้นที่ที่เจริญเติบโต จากภาพถ่ายที่บันทึกจากสถานที่จริงในท้องถิ่น แล้วผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลทางกายภาพของรูปทรงของพืช ความน่าสนใจและความหมาย จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้พัฒนาไปสู่การสร้างภาพร่างและการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ไม้ต่อไป

1	การเก็บข้อมูล - ศึกษาถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม - ศึกษาถึงชนิดของพืชไม้ดอกในทุ่งนา - ศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพของพืชไม้ดอกในแต่ละชนิด
2	วิเคราะห์ข้อมูล - การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต, เรื่องเล่า / ตำนาน, ความหมายที่นำมาใช้ในงานสร้างสรรค์
3	ผลงานสร้างสรรค์ - สร้างภาพร่าง - สร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ไม้ใช้น้ำมันจำนวน 4 ชิ้น

ตารางแสดงกระบวนการสร้างสรรค์

วิธีการศึกษาค้นคว้า

สำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดขอบเขตด้วยภูมิศาสตร์ของภาคอีสานซึ่งเป็นพื้นที่ใหญ่ เพื่อให้ทราบถึงภูมิศาสตร์โดยรวมและชนิดของพืชไม้ดอกที่พบในพื้นที่ทางเกษตรกรรมแล้วจึงลดขนาดพื้นที่ของการค้นคว้าเป็นเฉพาะจังหวัดมหาสารคาม ด้วยวิธีการสอบถามบุคคลในพื้นที่และการถ่ายภาพบันทึกข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่พบนั้นมีการกระจายตัวตามพื้นที่ต่างๆของพืชไม้ดอก ไม่ได้มีความเฉพาะใน

ท้องถิ่นนั้นๆ จากกลุ่มตัวอย่างของพืชไม้ดอกที่ค้นคว้าในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามก็สามารถพบได้ในท้องถิ่นของภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ผักกะแยง หรือมีชื่อเรียกอีกว่า กระออม (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ผักพา (ภาคเหนือ) (วิทย์ เทียงบุรณธรรม, 2542) เป็นต้น ทำให้มีความเป็นไปได้และสอดคล้องตามลักษณะของภูมิศาสตร์เช่น สภาพของดิน อากาศ น้ำ ของประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดมหาสารคาม ต่างก็มีบริบททางภูมิศาสตร์อันเดียวกัน ภูมิภาคต่างๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก

การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ หนังสือ แหล่งข้อมูลอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องและการถ่ายภาพบันทึกข้อมูล ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลตามรูปแบบของตารางได้ดังนี้

ตัวอย่างพืชไม้ดอก	แหล่งที่พบ		
	จ.มหาสารคาม	ภูมิภาคอื่นในประเทศ	ต่างประเทศ
บานไม่รู้โรยป่า	✓	✓	✓
ผักกะแยง	✓	✓	✓
ไมยราบ	✓	✓	✓
สาบแร้งสาบกา	✓	✓	✓
เทียนนา	✓	✓	✓
ขจรจบ	✓	✓	✓
รัก	✓	✓	✓
หญ้าดอกขาว	✓	✓	✓
ผักบุ้ง	✓	✓	✓
หญ้าขี้ฉาก	✓	✓	✓
หญ้าคา	✓	✓	✓

ตารางแสดงการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

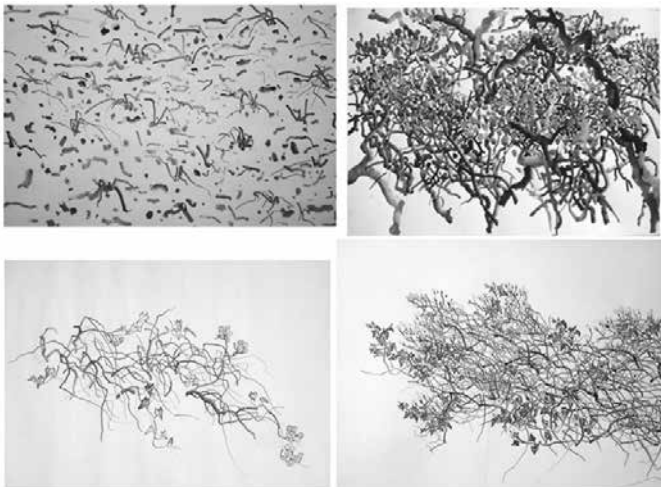
ตัวอย่างพืชไม้ดอก	การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต	เรื่องเล่า / ตำนาน	ความหมายที่นำมาใช้ในงานสร้างสรรค์
บานไม่รู้โรยป่า	ยาสมุนไพร, พิธีมงคล	✓	ความบริสุทธิ์, คงทนไม่โรยรา
ผักกะแยง	ยาสมุนไพร, อาหาร, สีนํ้า	✓	อดทน, ถ่อมตน, เรียบง่าย, บ้าน
ไมยราบ	ยาสมุนไพร		ความอ่อนโยนแต่แฝงอันตราย
สาบแร้งสาบกา	ยาสมุนไพร		ความอดทน, เรียบง่าย
เทียนนา	ใช้เลี้ยงสัตว์		พลัง, ตื่นเต้น, อดทน
ขจรจบ	ใช้เลี้ยงสัตว์		แห้งแล้ง, สบาย, แพร่ ขยาย
รัก	ยาสมุนไพร, พิธีกรรม, พิธีมงคล, ไสยศาสตร์สีนํ้า, อาหาร, เครื่องนุ่งห่ม, ดินปืน	✓	รัก, อ่อนโยน, พืช
หญ้าดอกขาว	ยาสมุนไพร		อดทน, เรียบง่าย
ผักบุ้ง	ยาสมุนไพร, อาหาร, ใช้เลี้ยงสัตว์		บริสุทธิ์, เรียบง่าย, บ้าน
หญ้าข้าวกาก			เรียบง่าย, ด้อยค่า
หญ้าคา	ยาสมุนไพร, สร้างบ้าน, พิธีกรรม	✓	บริสุทธิ์, บ้าน, พิธีกรรม

ตารางแสดงการวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการและขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงาน

ภาพประกอบที่ 1 : แสดงภาพถ่ายตัวอย่างของพืชไม้ดอก
ที่พบในทุ่งนาพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม
ที่มา : สุรศักดิ์ สอนเสนา, 2559

ภาพประกอบที่ 2 : แสดงตัวอย่างของภาพร่าง

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑

ในการสร้างภาพร่างนั้นได้มีการเลือกใช้เทคนิคเขียนหมึกสีบนกระดาษ ซึ่งมีเหตุผลเชื่อมโยงกับเนื้อหาอันมาจากความเป็นธรรมชาติของสัตว์สดุดที่ไม่มีสารทางเคมีต่อร่างกาย จากการเจริญเติบโตของพืชที่มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยน้ำเป็นตัวแปรสำคัญในการดูดซึมธาตุอาหารในดินเพื่อสังเคราะห์แสงและเจริญเติบโต จากข้อมูลของพืชไม้ดอกที่ไม่ชัดเจนของความจำเพาะในท้องถิ่นนำไปสู่วิธีการสร้างภาพร่างที่จะใช้ลักษณะอาการของพุ่มไม้ที่เขียนสร้างน้ำหนัก พื้นผิว และบรรยากาศของผลงานไม่เน้นรายละเอียดที่ชัดเจน สร้างความรู้สึกที่คลุมเครือของรูปทรง

ภาพประกอบที่ 3 : แสดงอุปกรณ์และการทำงาน

ขั้นตอนของการสร้างสรรค์ในส่วนของการพิมพ์ได้มีการประยุกต์ใช้เครื่องมือพิมพ์ที่คิดค้นและสร้างขึ้นเพื่อทดแทนการพิมพ์ผลงานด้วยแท่นพิมพ์ ด้วยเหตุผลทางสร้างสรรค์ดังนี้

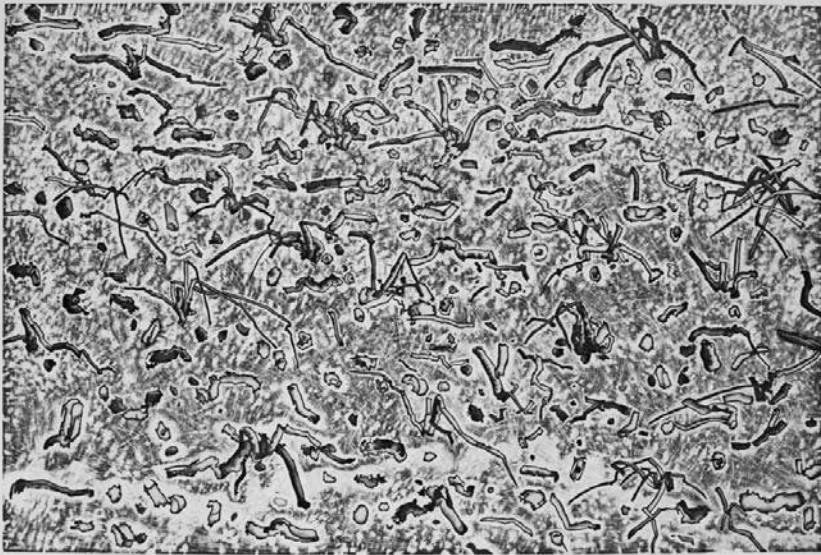
- เพื่อกำหนดแรงกดทับระหว่างแผ่นแม่พิมพ์ไม้และกระดาษพิมพ์ที่มีความพอดี นุ่มนวล ไม่หนักจนเกินไป
- เพื่อเน้นน้ำหนักของรูปทรง พื้นผิว และบรรยากาศในผลงานด้วยน้ำหนักของแรงกดจากมือและทิศทางที่กำหนดอย่างอิสระ

- เพื่อเพื่อลดข้อจำกัดเรื่องขนาดของผลงาน
- เพื่อสอดคล้องกับความเป็นท้องถิ่นที่มีการประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย

ผลการสร้างสรรค์

จากหัวเรื่องการวิจัยคือ ลมหายใจใกล้ใจ ความหมายคือลมหายใจที่มนุษย์หายใจเข้าและออกนั้นก็เพื่อการดำรงอยู่ของสังขารร่างกาย สามารถสัมผัสได้ว่ามีความร้อนหรือเย็น จังหวะช้าหรือเร็วผ่านปลายจมูกและโดยตำแหน่งบนร่างกายแล้ว จมูกและใจอันหมายถึงหัวใจไม่ได้มีความแนบชิดหรือใกล้เคียงกันเลย ซึ่งนี่ก็เป็นเจตนาของผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการจะสื่อถึงนัยยะทางความหมายคือความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในใจอันมีกลิ่น มีอากาศที่จำเป็นต่อมนุษย์โดยขาดไม่ได้จากพืชไม้ดอกของท้องถิ่นช่วยพุงร่างกายให้คงอยู่ ให้รับรู้และตระหนักถึงคุณค่าของบริบทพื้นที่ที่ส่งผลต่อความเป็นปัจจุบันของมนุษย์ และจากการค้นคว้าพบว่าตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศ สภาพของดิน น้ำ สภาพอากาศมีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร ส่งผลต่อชนิดของพืชที่จะปลูกในพื้นที่เกษตรกรรม ส่งผลต่อชนิดของพืชที่จะสามารถเจริญเติบโตได้ในพื้นที่นั้นๆ ฉะนั้นจึงไม่มีความชัดเจนของชนิดพืชในพื้นที่เฉพาะ สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป ชื่อที่เรียก ความหมายที่นำมาใช้ ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงจึงขึ้นอยู่กับบุคคลในแต่ละพื้นที่ซึ่งให้ความหมายที่แตกต่างกัน

การให้ความหมายและนัยยะของรูปทรงในผลงานสร้างสรรค์จึงเป็นการยกตัวอย่างของพืชไม้ดอกที่ผู้สร้างสรรค์วิเคราะห์แล้วว่ามีความน่าสนใจ ตอบสนองแนวความคิดและความรู้สึกได้มากที่สุด เป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ไม้เขื่อน้ำมันดังนี้

ภาพประกอบที่ 4 : แสดงผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 1

ชื่อผลงาน : ระบายดิน

ขนาด : 120 x 80 cm.

เทคนิค : ภาพพิมพ์ไม้

ปี : 2559

ภาพประกอบที่ 5 : แสดงผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 2

ชื่อผลงาน : หมอกลงเดือนห้า

ขนาด : 80 x 120 cm.

เทคนิค : ภาพพิมพ์ไม้

ปี : 2559

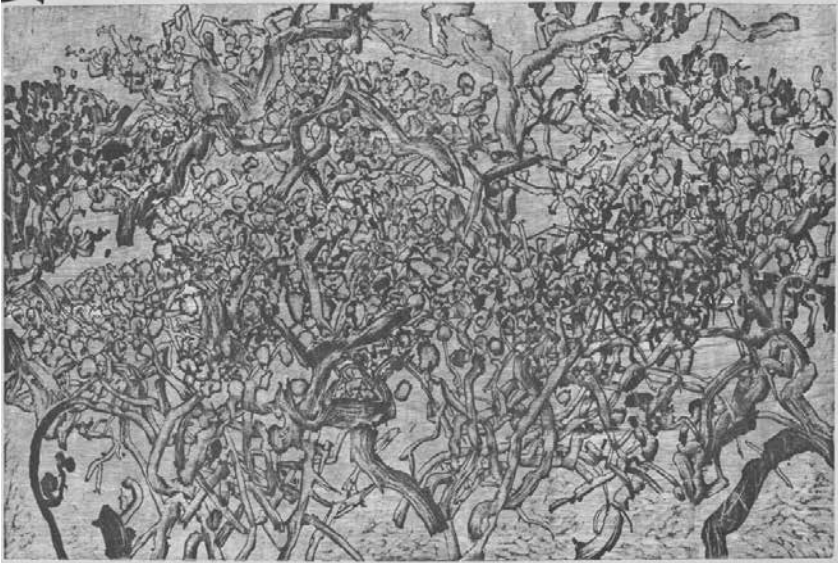
ภาพประกอบที่ 6 : แสดงแสดงผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 3

ชื่อผลงาน : สุดคันทนา

ขนาด : 120 x 80 cm.

เทคนิค : ภาพพิมพ์ไม้

ปี : 2559

ภาพประกอบที่ 7 : แสดงผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่ 4

ชื่อผลงาน : เมื่อน้ำแห้ง

ขนาด : 120 x 80 cm.

เทคนิค : ภาพพิมพ์ไม้

ปี : 2559

แนวความคิด

เรื่องราวเนื้อหาของผลงานสร้างสรรค์ที่มาจากวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่อีสาน โดยนำเสนอผ่านรูปทรงของพืชไม้ดอกที่พบเห็นในทุ่งนา ด้วยการลดทอน คลี่คลาย ประกอบร้อยเรียงด้วยหลักทัศนธาตุสร้างเรื่องราวและบรรยากาศใหม่ ให้มีความรู้สึกที่อบอุ่น สงบ ผืน และมีความหวัง นำไปสู่การตระหนักรู้ถึงคุณค่าของ ธรรมชาติและท้องถิ่นของตน

วิเคราะห์ผลงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้สามารถกำหนดทิศทางของรูปแบบของผลงานสร้างสรรค์ด้วยการลดทอนรายละเอียดของรูปทรงให้เหลือเพียงน้ำหนัก พื้นผิวของรอยแปรงประกอบรวมเป็นรูปทรงแล้วกำหนดบรรยากาศของผลงานด้วยน้ำหนักของสีเหลืองเทา เทา ฟ้ำเทา น้ำเงินดำซึ่งเป็นสีของความรู้สึกส่วนตนของผู้สร้างสรรค์ ต้องการที่จะขับเน้นความรู้สึกมากกว่าความสมบูรณ์ชัดเจนของรูปทรงในผลงาน และกระบวนการสร้างแม่พิมพ์ด้วยเครื่องมือแกะที่หลากหลาย สร้างพื้นผิวที่น่าสนใจ และธรรมชาติของเครื่องมือที่ใช้ที่ควรจะเป็น

สรุปผลการสร้างสรรค์

จากการตั้งคำถามในวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยนั้นคือ การศึกษาตัวอย่างรูปทรงของพืชไม้ดอกทางธรรมชาติในทุ่งนาของจังหวัดมหาสารคามที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นสู่รูปแบบของงานสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ไม่สามารถสรุปผลได้ ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้า การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการกำหนดพื้นที่ที่จะศึกษาเป็นพื้นที่กว้างนั้นคือภาคอีสานและค่อยจำกัดพื้นที่ให้เป็นเพียงพื้นที่ของจังหวัดมหาสารคาม ทำให้ทราบถึงข้อมูลของพืชไม้ดอกที่ปรากฏนั้นมีความหลากหลายและคล้ายคลึงกัน ทั้งที่ปรากฏในพื้นที่ของจังหวัดมหาสารคามเองและในพื้นที่ของจังหวัดอื่นในภาคอีสานด้วย รวมถึงภูมิภาคอื่นของประเทศไทยอีกเช่นกัน ฉะนั้นจึงไม่มีความชัดเจนของลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น การใช้ชื่อเรียก ความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความหมาย การให้ความสำคัญนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆซึ่งก็มีความแตกต่างกัน การที่ผู้สร้างสรรค์ได้นำเสนอตัวอย่างรูปทรงของพืชไม้ดอกในผลงานสร้างสรรค์เป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หาว่ามีความน่าสนใจ มีความหมายที่ตรงต่อความรู้สึกที่จะต้องการสื่อสารต่อผู้ชมมากที่สุด และไม่มีคำตอบที่ชี้ชัดว่าการสื่อสารนี้จะเข้าใจเป็นสากล สามารถแปรเปลี่ยนเป็นนัยยะหรือความหมายอื่นๆได้ขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมหรือประสบการณ์ของผู้ชม

เอกสารอ้างอิง

- ประหยัด พงษ์ดำ. (2536). **กรรมวิธีสร้างแม่พิมพ์ผิวอนุภาพพิมพ์แกะไม้**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) วิทย เทียงบุญธรรม. (2542). **พจนานุกรมสมุนไพรไทย**. กรุงเทพฯ : รวมสาส์นสำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. (2560). **ข้อมูลพื้นฐาน**. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2560, จาก <http://www.maharakham.go.th/mkweb/images/pdf/maharakham.pdf?wmode=transparent>